

Heslo: Umělecké dílo

Hmotný či nehmotný výtvar umělce¹, který probouzí v pozorovateli (příp. posluchači) nějaké pocity a následně vyvolává v mysli odezvu, zpravidla jej nenechává lhostejným – tento potenciál činí z výtvaru umělecké dílo². Bývá obvykle zpracován se značnou technickou dovedností či manuální zručností³, dnes však toto hledisko poněkud ztrácí na významu.

Esej: Fikce jako námět výtvarného uměleckého díla

Dobře si pamatuji na okamžik, kdy jsem jako malý poprvé spatřil monumentální obraz „Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou“. Byl jsem tehdy ohromen dokonalou iluzí krvavé bitvy odehrávající se ve skalnatém terénu. Od té chvíle je pro mě tato olejomalba synonymem a typickým příkladem uměleckého díla.

Dříve než se zamyslím nad námětem tohoto velkolepého obrazu, pokusím se jej stručně představit. Dílo bylo objednáno Klubem českých turistů pro účely Národopisné výstavy Československé v Praze, která se uskutečnila roku 1895. Výsledkem spolupráce předních malířů té doby – Mikoláše Alše, Vojtěcha Bartoňka, Karla Vítězslava Maška a Václava Jansy – byla olejomalba nevídaných rozměrů 10x8,5 m. Malba byla doplněna kusy kožešin na postavách bojovníků ve své přední části pro zvýšení pocitu „skutečnosti“. Obraz byl veřejnosti poprvé představen na již zmíněné Národopisné výstavě jako dominantní součást komplexního uměleckého celku, v němž hrál důležitou úlohu také prostor před obrazem, kde byly instalovány skutečné balvany a kmeny stromů. Cílem této snahy bylo navození

---

¹ V Estetickém slovníku (1) se uvádí [...] „Umělec je v emfatickém smyslu tvůrčí produkce výtvarný umělec (malíř, sochař, architekt), skladatel a básník, stejně jako interpret uměleckých děl (dirigent, virtuóz, režisér, herec, tanečník, choreograf atd.).“

² Ve Slovníku filozofických pojmů současnosti (2) je uvedeno pod pojmem umělecké dílo [...] „V uměleckém díle podle L. Hejdánka člověk nachází sám sebe, rozpoutává v sobě oheň fantazie a obrazotvornosti.“

³ THIRY (3) uvádí [...] „Umelecký predmet, vec, resp. umelecké dielo je viditeľným materiálnym vyjadrením tvorivých schopností človeka. Pôsobí na city a rozum, vyvoláva v ľuďoch obdiv, hrdosť a radosť z tvorivej činnosti a schopnosti.“

absolutního dojmu reality a kontaktu s pozorovatelem. Obraz se zaslouženě dočkal velkého obdivu návštěvníků. Po skončení výstavy byl obraz vystavován pouze příležitostně a značně trpěl nevhodným uskladněním i častým stěhováním. V roce 1960 byl obraz přemístěn do Turnova, kde se začínalo rýsovat konečné řešení problému s vhodnými prostory. V bezprostřední blízkosti budovy zdejšího muzea se nabízel k využití dvůr bývalé věznice. Po překonání finančních a technických potíží byla k budově muzea přistavena galerie. Roku 1974 tedy mohla být největší atrakce muzea (po nutných restaurátorských úpravách) opět vystavena.

Působivé plátno „Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou“ je zajímavé nejen z hlediska provedení, autorů či osudu díla, ale také pro svůj námět. Základem vzniku obrazu se stala epická báseň Beneš Heřmanův z Rukopisu Královédvorského, která popisuje bitvu českých hrdinů proti saským bojovníkům, přičemž české oddíly slavily velké vítězství. Ke střetnutí nepřátelských vojsk mělo dojít nejspíše v roce 1203. Stejně jako byla zásadním způsobem zpochybněna autenticita Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského, tak i bitva pod Hrubou Skálou je všeobecně považována za fikci. V době vzniku malby byl sice tábor zastánců pravosti Rukopisů početnější než dnes, přesto však museli mít tvůrci i zadavatelé díla o historické hodnověrnosti bitvy přinejmenším velké pochybnosti. Za zmínku stojí skutečnost, že Klub českých turistů, který si toto dílo objednal, měl původně jiný námět obrazu, v úvahu připadaly dva návrhy – bitva na Vítkově nebo bitva u Domažlic. Jeden z oslovených malířů Václav Brožík sice z důvodu značného pracovního vytížení odmítnul účast na realizaci díla, právě on však přišel s návrhem nového tématu – bitvy pod Hrubou Skálou. Václav Brožík byl nepochybně velkým vlastencem a jeho snaha o realizaci malby s vlasteneckým tématem, byť fiktivním, je vcelku pochopitelná. Chtěl zcela jistě posílit národní hrdost českého lidu a otázka historické pravosti tématu pro něj zřejmě nebyla rozhodující. Podobný názor na věc měl pravděpodobně i Mikoláš Aleš. Při tvorbě předlohy obrazu totiž nerespektoval historicky doloženou podobu středověkých rytířů v brnění, ale nakreslil jen lehce oděné bojovníky s mohutnými svaly a tím jim dodal heroický nádech. Za tuto historickou nepřesnost následně v Národních listech Aleš kritizoval prof. Koula. Touto výtkou se však Mikoláš Aleš příliš nezabýval.

Zcela přirozeně se nabízí otázka: ubírá fiktivní námět či navazující nesrovnalosti na umělecké hodnotě tohoto nádherného obrazu? Domnívám se, že v žádném případě. Umělecké dílo totiž není matematickou ani chemickou rovnicí, kde žádná odchylka od skutečnosti není možná. Umělec má právo na určitou svobodu projevu, i když byla vždy částečně omezena dobovými

zvyklostmi. Přestože rozhodně nejsem příznivcem jakýchkoliv podvrhů, v tomto případě musím připustit, že fikce jako námět nijak negativně neovlivnila nesmírnou uměleckou hodnotu výsledného díla. Spíše se domnívám, že tomuto jedinečnému obrazu naopak dodává na atraktivitě a může tak paradoxně přispět ke zvýšení zájmu veřejnosti o naše dějiny.

Použité zdroje:

1. HENCKMANN, W. - LOTTER, K. Přeložil Dušan PROKOP. *Estetický slovník*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 229 s. ISBN 8020504788. Heslo Umělec, s. 184.
2. OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filozofických pojmů současnosti*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Erika, 1999. 189 s. ISBN 80-7190-804-5. Heslo Umělecké dílo, s. 168.
3. THIRY, Karol. *Dejiny umenia*. 1. vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981. 236 s. Kapitola Cieľ, predmet, obsah a formy umenia, s. 10.
4. COGAN, Miroslav. Osudy obrazu Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou. In *Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník*. Svazek 9. Semily: 1996, s. 216 – 225.
5. *Galerie*. Informační leták Muzea Českého ráje v Turnově.
6. SVOZIL, B. – SVADBOVÁ, B. *Česká literatura ve zkratce 2*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Brána, 1998. 188 s. ISBN 80-7243-003-3. Kapitola Ohlas dávnověku, s. 55 – 59.